

Sayı / Number : 1 (1)	2026
ISSN:	utabilim@gmail.com

Derleme Makale / Compilation Article

SAVAŞ TARİHİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: 1828-1829 OSMANLI-RUS SAVAŞI

Zeynep GENÇ*

Özet: 1828–1829 Osmanlı–Rus Savaşı, Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılda karşı karşıya kaldığı en ağır askerî ve diplomatik krizlerden biri olarak tarih sahnesinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu savaşın temel sebepleri arasında Rusya'nın sıcak denizlere inme politikası, Panslavizm ideolojisinin güç kazanması ve özellikle Balkanlar'da yaşayan milletler arasında milliyetçilik akımlarının hızla yayılması yer almaktadır. Bunun yanı sıra, Osmanlı Devleti'nin iç yapısındaki zayıflamalar da savaşın seyrini doğrudan etkilemiştir. Nitekim 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla ordunun yeniden teşkilatlanma sürecine girmesi ve 1827'de Navarin'de Osmanlı donanmasının büyük ölçüde imha edilmesi, devletin askerî gücünü ciddi şekilde zayıflatmıştır. Savaş sürecinde Rus orduları hem Balkanlar'da hem de Kafkasya cephesinde önemli başarılar elde etmiştir. Varna, Silistre ve nihayetinde Edirne gibi stratejik merkezlerin Rusların eline geçmesi, Osmanlı Devleti'ni barış istemek zorunda bırakmıştır. 14 Eylül 1829 tarihinde imzalanan Edirne Antlaşması ile Osmanlı Devleti; siyasi, askerî ve ekonomik bakımdan ağır tavizler vermiş, Balkanlar'daki otoritesini büyük ölçüde kaybetmiş ve Kafkasya'da önemli toprak kayıpları yaşamıştır. Bu gelişmeler, Osmanlı Devleti'nin çözülme sürecini hızlandırmış ve modern dönemdeki güç kaybını açık biçimde ortaya koymuştur.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, ORCID:0009-0007-0474-5113, zeynepgenc01mail.com.

Anahtar Kelimler: Osmanlı Devleti, Rusya, 1828–1829 Savaşı, Edirne Antlaşması, Balkanlar.

AN ASSESSMENT OF MILITARY HISTORY: THE 1828–1829 OTTOMAN–RUSSIAN WAR

Abstract: The 1828–1829 Ottoman–Russian War holds a significant place in history as one of the most severe military and diplomatic crises faced by the Ottoman Empire in the 19th century. The main causes of this war included Russia's ambition to reach warm seas, the rise of Pan-Slavism ideology, and the rapid spread of nationalist movements, particularly among the peoples living in the Balkans. In addition, weakening of the Ottoman Empire's internal structure directly influenced the course of the war. Indeed, the abolition of the Janissary Corps in 1826, the subsequent reorganization of the army, and the largely destroyed Ottoman fleet at Navarino in 1827 severely weakened the state's military power. During the war, Russian armies achieved significant successes both in the Balkans and on the Caucasus front. The capture of strategic centers such as Varna, Silistra, and ultimately Edirne by the Russians forced the Ottoman Empire to seek peace. With the Treaty of Edirne, signed on September 14, 1829, the Ottoman Empire made significant political, military, and economic concessions, largely lost its authority in the Balkans, and suffered substantial territorial losses in the Caucasus. These developments accelerated the disintegration of the Ottoman Empire and clearly demonstrated its decline in power during the modern era.

Key Words: Ottoman Empire, Russia, 1828–1829 War, Treaty of Edirne, Balkans.

Giriş

19.yüzyıl Osmanlı tarihi, modernleşme çabaları ile askerî ve diplomatik krizlerin iç içe geçtiği bir dönemdir. Bu yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nin karşı karşıya kaldığı en önemli tehditlerin başında Rusya gelmektedir. Çarlık Rusya'sının sıcak denizlere ulaşma arzusu, Balkan milletleri üzerinde etkili olan Panslavizm politikası ve milliyetçi hareketlerin hız kazanması, Osmanlı–Rus ilişkilerini sürekli gergin tutmuştur. 1821'de başlayan Yunan isyanı ve 1827'deki Navarin Baskını ise Osmanlı Devleti'nin uluslararası arenada yalnızlaştığını ve askerî açıdan zayıfladığını göstermiştir. Bu koşullar altında başlayan 1828–1829 Osmanlı–Rus Savaşı, yalnızca iki devlet arasında bir askerî mücadele değil; aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin siyasi, askerî ve toplumsal

dönüşümünün kritik bir parçasıdır. Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasının ardından henüz tam anlamıyla teşkilatlanmamış olan Asakir-i Mansure ordusunun savaşa hazırlıksız girmesi, Osmanlı'nın karşılaştığı güçlükleri artırmıştır. Savaşın Balkanlar ve Kafkasya'daki seyri, Osmanlı ordusunun yapısal zafiyetlerini ve Rusya'nın bölgedeki stratejik üstünlüğünü açık biçimde ortaya koymuştur.

Savaş Öncesi Durum ve Savaşın Sebepleri

18. yüzyıl itibarıyla çöküş döneminde olan Osmanlı Devleti bu süreçte birçok kez Ruslarla savaş yapmak durumunda kalmıştır. Bunun en temel sebebi Rusların Akdeniz'e yani sıcak denizlere inme politikasıdır. Osmanlı ve Rusya arasında yapılan savaşların her birinde sebep olarak bu gerekçe sunulabilmektedir. Çünkü bu hedef Çarlık Rusya için vazgeçilmez olmuştur. 19. Yüzyılda sıkça adı geçecek olan Panslavizm bir diğer sebeptir. Panslavizm kelimesi ilk defa 1826 yılında J.Herkel tarafından "Hakiki Panslavizm" (Verus Panslavismus) adlı eserinde kullanılmıştır. 1789 Fransız İhtilali ve 1846 ihtilallerinden sonra yayılım gösteren Panslavizm Avrupa milletleri arasında milliyetçiliğin yayılmasına sebep olmuştur.¹ Panslavizm zamanla siyasi bir güç kazanmış Balkanlardaki Sırp, Hırvat, Sloven ve Bulgarlar arasında etkili olmuştur. Bu durum Osmanlı Devleti'ni kötü etkilemiş ve ilgili topraklarda isyanların çıkmasına sebep olmuştur. Rusya oluşan bu akımı kullanarak bazı kazanımlar elde etmeye çalışmıştır. Bu sebeple aşağıdaki hedefleri yerine getirmeye çalışmıştır:

- 1- Doğuda yeni fetihler yaparak Rus emperyalizmini geliştirmek,
- 2- Rusya'nın egemenliği altında bulunan bütün ırkları Ruslaştırmak,
- 3- Rusya dışında bulunan Slav topluluklarını Rus egemenliği altına almak.²

Rusya genişleme politikası doğrultusunda önce Osmanlı Devleti'ni, sonra ise Avusturya-Macaristan'ı hedef almıştır. Bu dönemde özellikle Balkan coğrafyasında yaşanan küçük çaplı kargaşalar Rusya ve Avusturya'nın desteğiyle büyüyerek ayaklanmaya dönmüştür. Sırp isyanı sırasında Rusya Osmanlı Devleti'nin içişlerine karışmış bu sebeple Osmanlı askerleri mağlup edilmiştir. Böylelikle 1812'de Bükreş Antlaşması imzalanmış ve Sırlara ayrıcalıklar tanınmıştır. Ayrıca bazı topraklar Rusya'ya bırakılmış ve Rusya'nın bölgedeki hakimiyeti artmıştır. Bu durum Osmanlı-Rus arasındaki güç dengesi değiştirmiştir. 1821 yılında Mora'da başlayan Yunan isyanı ise kısa süre içerisinde uluslararası bir boyut kazanmış ve

¹ Adem Kara, 1828-29 Osmanlı Rus Savaşı ve Anadolu'da Alınan Tedbirler, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.8, s.14, 2005, ss.115-131, s.117.

² Kara, a.g.m, s.119.

Rusya yeniden Osmanlı Devleti'nin içişlerine karışma fırsatı bulmuştur. 1825 yılında isyan bastırılrsa da uluslararası bir boyut kazanması Osmanlı Devleti'nin aleyhine olmuştur. İngiltere, Fransa ve Rusya Petersburg ve Londra'da görüşmeler yapmış ve bazı tekliflerde bulunmuşlardır. Osmanlı Devleti bu teklifleri reddedince 20 Ekim 1827 tarihinde Osmanlı donanması Navarin'de imha edilmiştir.³ Navarin olayından önce 1826 tarihinde ise Osmanlı Devleti'nde önemli bir olay gerçekleşmiştir. Bu olay Osmanlı Devleti'nin askeriyesini oluşturan Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması ve yerine Asakir-i Mansure'nin getirilmesidir. Yeni oluşturulan ordu savaş öncesinde eğitimlerini tam anlamıyla tamamlayamamıştır. Bu durum savaşın gidişatını etkilemiştir. Önceki yıllarda yaşanan olaylardan dolayı Osmanlı Devleti Fransa ve İngiltere gibi devletlerden yardım alamayacağını farkında olmasına rağmen Pertev Paşa savaşın olması gerektiğini savunmuş ve şu sözleri söylemiştir:

"Eğerçi Moskoflu'ya galebe ümit olunmaz. Lakin bila muhabere Mora Krallığı kabul olunur ise yol olur ve pek çok mahallere sirayet eder. Binaenaleyh vüs'umuzu sarf ettikten sonra bil-mecburiye ihtiyar eylersek düşman her vakit bu kadar teklifi iltizam eylemez".⁴

Rusya ise İngiltere, Fransa ve Avusturya'yı fetih yapmak istemediğine sadece Yunan sorunun çözülmesi adına bir savaş açtığına inandırmıştır. Böylelikle bu devletlerin savaş sırasında tarafsız kalmasını sağlamıştır. 26 Nisan 1828'de ise bir beyanname yayınlarak Osmanlı Devleti'ne savaş açtığını ilan etmiştir.⁵

Savaşın Başlaması

1828-1829 Osmanlı Rus Savaşı'nın arka planında Çar I. Petro'nun vasiyetinin olduğu unutulmaması gereken bir konudur. Çar I. Petro'ya göre Ruslar Karadeniz'de hakimiyeti ellerine alana kadar mücadele etmelidir. Ayrıca Türklerin de Balkanlardan atılması gerektiğini savunmuştur. Bu vasiyet Rus politikasına büyük ölçüde yön vermiş ve Osmanlı Devleti'nin zayıf olduğu her an Ruslar tarafından fırsat bilinmiştir. ⁶ Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması, yeni ordunun kurulması ve Navarin baskını Osmanlı Devleti'ni stratejik açıdan olumsuz etkileyen konulardır. Bu sebeple dönemin padişahı II. Mahmud savaşa hazır olmadıklarının farkında olarak savaş yanlısı olmamıştır. Ancak Ruslar bunun farkında olarak baskılarını arttırmıştır. II. Mahmud'un Yunan meselesindeki tavrı

³ Uğur Akbulut, 1828 - 1829 Osmanlı - Rus Savaşında Trabzon Ve Çevresi Askerinin Rolü, T.C. Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, C.1, 2001, ss.349-358, s.350.

⁴ Kara, a.g.m., s.121.

⁵ Kara, a.g.m., s.122.

⁶ Pınar Doğanay, Şumnu Kalesi'nde Direniş: 1828-1829 Osmanlı Rus Harbi, Karadeniz İncelemeleri Dergisi, S.38, 2025, ss.269-294, s.276.

da Ruslara fırsat vermiş ve İngiltere ile Fransa'ya Osmanlı Devleti'ne karşı savaş teklifinde bulunmuşlardır. Ancak her iki devlet de bu teklifi reddetmiştir.⁷ Bunun üzerine Rusya Osmanlı Devleti'ne tek başına savaş ilan etmiştir. Rus birlikleri 7 Mayıs'ta bir yandan Prut Nehri'ni geçerek Boğdan'a girmiş, diğer yandan doğuda Anapa Kalesi'ni kuşatmıştır. Bu sırada Osmanlı Devleti savaşmak ve savaşmamak arasında büyük bir sınavın ortasında kalmıştır. Bu sebeple 20 Mayıs 1828 tarihinde Bab-ı Meşihat'ta bir toplantı düzenlenmiştir. Şeyh Sıtkızade Efendi savaşa girilmesi gerektiğini savunurken Sadrazam Selim Mehmed Paşa yeni kurulan ordunun tam olarak eğitim alamaması konusuna vurgu yaparak yapılacak savaşın zamansız olduğunu belirtmiştir. Yapılan istişare sonucunda ise savaşma kararı alınmıştır. Bu sonuca ise savaşmamanın direkt olarak Yunanların bağımsızlığını kabul etmek olduğu düşüncesiyle varılmıştır.⁸

Savaş Boyunca Osmanlı ve Rus Ordusunun Gücü

Osmanlı ordusu 1826 yılına kadar Yeniçeri Ocağı'ndan oluşmaktadır. 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılınca bu boşluğu kapatmak adına Asakir-i Mansure-i Muhammediye kurulmuştur. Yeni kurulan bu teşkilat Avrupa askeri sistemi esas alınarak kurulsa da savaş başlayacağı zaman subay ve eğitim konusunda eksik kalmıştır. Bunun farkında olan Osmanlı Devleti, önceki savaşlarda olduğu gibi eyalet askerleri ve halktan gönüllü askerleri hizmete almak zorunda kalmıştır. Bu hazırlıklar sonucunda asker sayısı 25.000'e çıkarılmıştır. Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya savaş ilan etmesinin ardından Seraskerliğe Ağa Hüseyin Paşa atanmıştır. Hüseyin Paşa, Davutpaşa'da ordusunun eksiklerini tamamlayıp 24 Mayıs 1828 tarihinde İstanbul'dan Şumnu'ya doğru yola çıkmıştır. Savaş bölgesine gelen seyyar orduların dışında kalelerin korunma vazifesini üstlenen asker sayısı da ordunun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.⁹ Osmanlı ordusunun muntazam kuvvetleri, her biri 500 nefer mevcuda sahip üç taburdan oluşan 33 alaydan ibarettir. Bu alayların her birinde bulunan 10 topun sevk ve idaresi için alay bünyesinde yaklaşık 120 topçu görev yapmaktadır. Ayrıca 6.000 mevcutlu Bostancı (Hassa) Alayı da bu kuvvetlere eklendiğinde, düzenli piyade ve topçu sınıfının toplam mevcudu 60.000'e yaklaşmaktadır. Süvari kuvvetleri ise, eyalet sipahilerinden oluşan 10.000 kişilik birlik ile her biri 120 mevcutlu altı süvari bölüğünden meydana gelen dört alaydan (toplam 3.600 süvari) oluşmakta ve böylece toplam süvari gücü yaklaşık 13.600 kişiye

⁷ Doğanay, a.g.m., s.276.

⁸ Doğanay, a.g.m., s.277.

⁹ Komisyon "1828-1829 Osmanlı-Rus Harbi Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1793-1908)", T.C. Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Harp Tarihi Yayınları, C.3, 1978 Ankara, s.435.

ulaşmaktadır. Topçu teşkilatı, sekiz süvari bataryası ve 84 piyade (sahra) bataryası olmak üzere toplam 92 bataryadan meydana gelmektedir. Bunlara ek olarak, 2.600 mevcutlu kazmacı ve lağımçı (istihkâm) sınıfı ile 41 nakliye (ulaştırma) bölüğü bulunmaktadır. Mansure ordusunun mevcut kuvvetiyle kapsamlı bir savaş yürütmeye yeterli olmayacağı anlaşıldığından, eski usule başvurularak Rumeli ve Anadolu'daki kazalardan Nefir-i Âm yöntemiyle yaklaşık 100.000 kişilik ilave asker talep edilmiştir. Bu askerlerin bir kısmının ileri gelenlerin mali desteğiyle veya kendi kaynaklarıyla teçhiz edilmesi öngörülmüştür. Bu şekilde tertip edilen Osmanlı kuvvetleri toplamda, üçte biri süvari olmak üzere yaklaşık 180.000 kişilik bir sayıya ulaşmıştır. Ancak bu rakam ordunun fiilî savaş gücünü tam olarak yansıtmamaktadır. Zira eyaletlerden toplanan birliklerin önemli bir bölümü daha sefer yollarında firar etmiş, bu nedenle teorik asker mevcudu ile sahadaki gerçek kuvvet arasında ciddi farklar ortaya çıkmıştır.¹⁰

Askerlerin birçoğunun eğitim göremeden savaşa katılması Osmanlı ordusu için durumu dezavantaja dönüştürmüştür. Ruslar, Prut Nehri sınırını geçtiklerinde Balkan sınırı Osmanlı Devleti tarafından hazır bir ordusunun bulunmaması sebebiyle korunamamıştır. Kuvvetler parça parça savaş bölgesine gönderilmiştir. Lütfi Tarihi'ne göre, 1828 yılında Şumnu ordusu ile çevredeki kalelerde konuşlu askerlerin toplam mevcudu yaklaşık 91.000, Anadolu'daki kuvvetlerin mevcudu ise 35.000 civarındadır. Savaşın başlangıcında Osmanlı ordusunun genel konuşlanma durumu şu şekildedir: İstanbul'un güvenliğini sağlamak ve Karadeniz'i korumak amacıyla 30.000, Akdeniz boğazının savunması için 7.000, Teselya ve Yunan cephesinde 10.000, Dobruca ve Tuna kıyısındaki kalelerde 30.000 ve diğer çeşitli kalelerde toplam 10.000 asker bulunmaktadır. Bu rakamlar birlikte değerlendirildiğinde, Rumeli bölgesindeki kuvvetlerin toplamı yaklaşık 150.000 kişiye ulaşmaktadır. Anadolu'daki kuvvet dağılımı ise şu şekildedir: Kars kalesinde 10.000, Erzurum kalesinde 15–20.000 (bunların 6.000'i Mansure askeridir) ve diğer kalelerde toplam 10.000 asker olmak üzere Anadolu'daki toplam mevcut yaklaşık 40.000 kişidir. Savaş başlamadan önce Osmanlı Donanması henüz buharlı gemilere sahip değildir, donanma tamamen yelkenli gemilerden oluşmaktadır. Üstelik bu yelkenli donanmanın da önemli bir bölümü Navarin Baskını'nda imha edilmiş bu nedenle deniz kuvvetlerinin savaş kapasitesi ciddi ölçüde zayıflamıştır.¹¹

Rus ordusuna bakıldığında ise Rumeli cephesindeki savaşlar için 2. Ordularını görevlendirdikleri görülmektedir. Bu ordu, 3., 6. ve 7.

¹⁰ Komsiyon, a.g.e., s.436.

¹¹ Komsiyon, a.g.e., s.437.

kolordulardan oluşmaktadır. 3. Kolordu dört piyade ve iki süvari tümeninden, 6. Kolordu ise iki piyade tümeni, iki süvari tümeni ve Don kazak birliklerinden meydana gelmiştir. 7. Kolordu ise iki piyade ve bir süvari tümeninden oluşmuştur. Her kolordunun bünyesinde bir topçu tugayının bulunması, Rus ordusunun ateş gücünü artıran önemli bir unsurdur. Savaşın başlamasından dört ila beş ay sonra 2. Kolordu ile Hassa birliklerinin bir bölümü ve 44 kuşatma topu da Rumeli cephesine sevk edilerek 2. Ordu'nun mevcudu 100.000 kişiye çıkarılmıştır. Kafkasya'daki Rus kuvvetlerinin toplam mevcudu yaklaşık 50.000 kişidir ve bu ordunun elinde 166 top bulunmaktadır. Bu kuvvetlerin 14.000 kişilik bir kısmı, 58 sahra topu ve 12 kuşatma topuyla birlikte Osmanlılara karşı kullanılmak üzere ayrılmıştır. Her ne kadar Rus askerinin eğitimi tam anlamıyla modern bir standardı karşılamasa da, Napolyon Savaşları'ndan etkilenerek benimsedikleri toplu hücum düzenine duydukları bağlılık ve sahip oldukları tecrübe, birliklerin savaş disiplinini güçlendiren unsurlardır. Bununla birlikte Rus piyade ve süvari birliklerinin teçhizatının oldukça ağır olduğu bilinmektedir. Buna rağmen Rus askerinin moral seviyesi yüksektir; bunun temel nedeni, daha önce Osmanlılarla yaptıkları muharebelerde nispeten kolay zaferler elde etmiş olmaları ve Osmanlı ordusunun bu sırada henüz yeniden yapılanma sürecinde bulunmasıdır. Rus Deniz Kuvvetleri, savaşın deniz boyutunda Osmanlılara karşı belirgin bir üstünlük sağlamıştır. Karadeniz'de konuşlu Rus filosu; 16 muharebe gemisi, 6 fırkateyn, 7 korvet ve toplam 1679 toplu donatılmış güçlü bir yapıdadır. Bu nedenle Karadeniz'de deniz üstünlüğü bütünüyle Rusların kontrolüne geçmiş, Osmanlı donanmasının manevra kabiliyeti ve denizden destek sağlama yeteneği büyük ölçüde sınırlanmıştır.¹²

Savaşın Gidişatı

Ruslar savaş ilan ettikten hemen sonra Prut nehrini aşmış ve üç kolla Eflak-Boğdan bölgesinden Osmanlı topraklarına girmişlerdir. Bir kol Bükreş'i ele geçirmiş ardından Hırsova'dan Tuna'ya geçerek Silistire önüne kadar gelmişlerdir. Diğer kol 17.000 kişilik kuvvetle İbrail'i kuşatmıştır. Ruslar bu bölgede ağır kuşatma topları kullanması rağmen Osmanlı kuvvetleri 43 gün boyunca kaleyi güvende tutmuşlardır. Ancak 23 Haziran 1828 tarihinde kale kuvvetlerinin serbestçe çıkmalarına izin vermesi karşılığında kale Ruslara teslim edilmiştir. Ruslar bu savaşlarda yaklaşık olarak 16.000 asker kaybetmiştir. Üçüncü kol ile 10.000 kişilik kuvvetle Tulça kalesini kuşatmıştır. Kalede bulunan 5.000 kişilik Osmanlı kuvveti savunma yapmaya çalışsa da ancak 25 gün dayanabilmiş mühimmatları bittiğinden teslim olmuşlardır. İlerlemeye devam eden Rus ordusu 10 Temmuz 1828'de Pazarcık'a varmış ve yaklaşık olarak 35.000 kişilik kuvvetlerini

¹² Komisyon, a.g.e., s.438.

bölgede bulundurmıştır. Aynı zamanda 15.000 kişilik Rus ordusu 12-21 Temmuz'da Varna kuzeyinde Osmanlı kuvvetlerine saldırmıştır. Ancak zaman içerisinde iki orduda da kayıplar yaşanmış ve kuvvetler geri çekilmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin askeri açıdan zayıf duruma düşmesiyle birlikte en azından Rusları yıpratmanın daha uygun olduğunu düşünmüşlerdir.¹³ Osmanlı Devleti stratejik olarak bu şekilde ilerlerken Ruslar ordusunun büyük bir çoğunluğunu Şumnu'da tutarak bu bölgeyi Osmanlı Devleti'nden çıkarmayı ve bir meydan savaşı yapmayı planlamışlardır. Meydan savaşında Osmanlı ordusunu yenmek ve yok etmek istemişlerdir. Bu doğrultuda Yenipazar'ı ele geçirip 280 top ve 30.000 kişilik bir orduyla 20 Temmuz tarihinde Şumnu'ya yürümüşlerdir. Şumnu'da konuşlu Osmanlı kuvvetleri; yaklaşık 4.000 süvari, 10.000 muntazam asker ve 10.000 Arnavut askeri olmak üzere toplamda 25.000 kişiye yakın bir güce sahiptir. Rus ordusu ise ana kuvvetiyle Şumnu'yu, diğer birlikleriyle Silistre ve Varna kalelerini kuşatma altına almıştır. Kuşatma sırasında Varna kalesine belirli miktarda askerî ve lojistik destek sağlanmış olsa da, kalede görev yapan Osmanlı birliklerinin mevcudu yalnızca 3.000 civarındadır ve şehir ciddi ölçüde yiyecek sıkıntısı çekmektedir. Buna karşılık Rusların Varna önündeki kuvvetleri 18.000 kişiden oluşmakta, ayrıca 26 gemilik Rus Karadeniz filosu da kuşatmaya denizden destek vererek baskıyı artmaktadır. Bu gelişmeler üzerine, 2. Ordu ile Karınabad'a ulaşan Sadrazam Selim Mehmet Paşa, derhâl Varna'nın yardımına gidilmesine karar vermiştir. Bölgeden acilen 8.000 kişilik, İstanbul'dan ise ek olarak 3.000 kişilik bir kuvvet Varna'ya sevk edilmiştir. Aynı dönemde İstanbul'da bulunan 3. Ordu (İhtiyat Ordusu) da 15 Eylül 1828 tarihinde Rami Çiftliği'nde ordugâha çıkmış ve sefer hazırlıklarını hızlandırmıştır.¹⁴

Varna'da Osmanlı ve Rus kuvvetleri arasında son derece şiddetli çatışmalar yaşanmış, her iki taraf da ağır kayıplar vermiştir. Bu muharebeler sırasında bir Rus generalinin öldürülmesi, Rus komutanlığının saldırıları daha da yoğunlaştırmasına yol açmış ve 29 Eylül'de şehir kara ve denizden tamamen kuşatma altına alınmıştır. Kuşatma başladığında kalede görev yapan Osmanlı askerlerinin mevcudu son derece sınırlı olmuştur. Bu nedenle iki gün içinde yardım ulaştırılamadığı takdirde Varna'nın düşeceğine dair haber İstanbul'a gönderilmiştir. Bu sırada Varna açıklarında bulunan Rus donanmasının komutanı, kale muhafızı İzzet Mehmet Paşa'ya bir mektup göndererek kalenin teslim edilmesini teklif etmiştir. Bu teklif, İzzet Mehmet Paşa ile Yusuf Paşa arasında ciddi bir görüş ayrılığı doğurmuştur. İzzet Mehmet

¹³ Komisyon, a.g.e., s.439.

¹⁴ Komisyon, a.g.e., s.439.

Paşa teslim fikrine karşı çıkıp birlikleriyle iç kaleye çekilirken, Yusuf Paşa teslim edilmesi gerektiği görüşündeydi. Nihayet 10 Ekim'de Yusuf Paşa Rus karargâhına giderek kaleyi teslim etmiş, böylece Varna Rusların kontrolüne geçmiştir. Varna'nın düşmesi, Rus ordusuna önemli bir lojistik üstünlük sağlamış ve bölgedeki ikmal hatlarının güvenli biçimde işlemesine imkân tanımıştır. Varna'daki gelişmeler yaşanırken Vidin cephesinde savaşın ilk dönemlerinde ortaya çıkan güçlü direniş zamanla zayıflamıştır. Arnavut askerlerin disiplinsiz tutumları ve artan Rus baskısı Vidin'deki savunmayı zor duruma sokmuştur. Bu nedenle Vidin Muhafızı İbrahim Paşa, tahkimatların güçlendirilmesini istemiş ve bölgeye acil asker sevki talebinde bulunmuştur. Filibe, Pazarcık ve Samakov gibi yakın merkezlerden kuvvet gönderilebileceğini belirten İbrahim Paşa, İstanbul'dan da iki bin eğitilmiş piyade, dört tabur Mansure askeri, obüs ve çarha toplarıyla birlikte 120 topçu ve üç bin kıyye top güllesi talep etmiştir.¹⁵ Ayrıca bölgeye gönderilecek casusların daha dikkatle seçilmesi gerektiğini vurgulamıştır; zira daha önce gönderilen bazı casusların bilgi kirliliğine neden olduğu anlaşılmıştır. Bu talepler doğrultusunda merkezî hükümet, ihtiyaç duyulan insan gücünün ve mühimmatın bir kısmını İstanbul'dan, bir kısmını ise Pirlepe, Doyran, Sofya ve Tikveş kazalarından sağlayarak Vidin'e sevk etmiştir. Vidin cephesinde zorlayıcı koşullar yaşanmasına rağmen Ruslar 1828 sefer dönemi boyunca bu kaleyi ele geçirememiştir. 1828 yılı seferlerinde Rus ordusu aynı zamanda Şumnu, Niğbolu, Rusçuk ve Silistre'yi ele geçirmek üzere harekete geçmiş, ancak Osmanlı birliklerinin etkili savunması karşısında ilerleme sağlayamamıştır. Çatışmalarda her iki taraf da ciddi kayıplar vermiş, yaklaşan ağır kış koşulları nedeniyle Rus kuvvetleri nihayetinde Basarabya'daki kendi topraklarına çekilmek zorunda kalmıştır.¹⁶

1829 yılındaki sefer döneminde Rus ordusunun üstünlüğü belirgin şekilde ortaya çıkmış, Osmanlı Devleti'nin önemli savunma merkezleri birer birer düşmeye başlamıştır. Mayıs 1829'da Rus ordusu bu kez Silistre'yi kuşatmış, sayıca üstün olmanın verdiği avantajla giderek artan baskı karşısında Osmanlı birlikleri ancak altı hafta dayanabilmiş; 13 Temmuz 1829'da geri çekilmek zorunda kalmıştır. Silistre'nin kaybı Rus birliklerinin bir kısmının Şumnu üzerine yönelmesine yol açmış diğer birlikler ise Burgaz ve Sliven'i alarak İstanbul istikametine ilerlemeye başlamıştır. Rus ordusunun ağustos ayı sonunda Edirne'ye kadar ulaşması ve İstanbul'un yalnızca 68 kilometre yakınına kadar sokulması, payitahtta büyük bir panik yaratmıştır. Stratejik konumu itibarıyla önemli bir savunma ve ikmal merkezi olan Şumnu, çevresini kuşatan tepeler ve sarp

¹⁵ Doğanay, a.g.m., s.281.

¹⁶ Doğanay, a.g.m., s.282.

arazi yapısı sayesinde ele geçirilmesi güç bir kale olarak öne çıkmaktadır. Silistre, Varna ve Tuna boyunca uzanan diğer kaleler için de ikmal üssü olan Şumnu, Varna ile birlikte bölgenin en güçlü savunma noktalarından biri kabul edilmektedir. Rus ordusu 1828'den itibaren Şumnu, Silistre ve Varna'yı düşürerek Osmanlı direncini hızla kırmayı hedeflemiştir. Ancak Şumnu'da bulunan Osmanlı asker sayısının diğer bölgelere kıyasla fazla olması Rus komutanlarını tedirgin etmektedir. Bu sebeple öncelikle kaleye yönelik yardımları kesmek amacıyla bölgeye giden tüm yollar tutulmuş, böylelikle Şumnu'nun izole edilmesi hedeflenmiştir. Rus birlikleri kaleyi uzaktan kuşatma girişiminden sonuç alamayınca, yeterli desteğe sahip olmamalarına rağmen doğudan kuşatma yapmaya karar vermiştir. 3. Kolordu kuzeyden, 7. Kolordu ise güneyden harekete geçirilerek 27 Temmuz itibarıyla bölgedeki tepeler, vadiler ve stratejik noktalar ele geçirilmiştir. Osmanlı süvarisinin karşı taarruzu ilk etapta etkili olsa da Rus topçusunun yoğun ateşi sonucu geri çekilmek zorunda kalınmıştır. Ardından Rus birlikleri Çengelköy ve çevresinde tahkimatlarını güçlendirmiştir. Her şeye rağmen Şumnu'ya dışarıdan yardım ulaşmaya devam etmekte ve kalede direniş gücü korunmaktadır. Varna ve Silistre'deki birlikler fırsat buldukça bölgeye asker ve mühimmat sevk etmektedir. Ruslar ise bu yardımları kesmek için yeni doğrultulara saldırılar düzenlemiştir.¹⁷

1 Ağustos 1828'de Rusların Çengelköy civarındaki Osmanlı birliklerine taarruzu Osmanlı süvari kuvvetlerinin desteğiyle püskürtülmüş çok sayıda Rus askeri esir alınmıştır. 15 Ağustos'ta General Rodiger'in Güneş Köyü'ne yaptığı baskın da Osmanlı kuvvetlerinin sert karşılığıyla sonuçsuz kalmış ve Ruslar ağır kayıplarla geri çekilmiştir. Bu çatışmalar Rusların Şumnu'yu düşürmenin kolay olmayacağını anlamasına yol açmıştır. Ağustos ayı boyunca Osmanlı birlikleri kaleden çıkarak Rus hatlarına ani saldırılar düzenlemiştir. Buna rağmen Ruslar belirli tabyaları ellerinde tutmayı başarmıştır. 27 Ağustos gecesi Ağa Hüseyin Paşa ve Halil Paşa komutasındaki birlikler Rus hatlarına baskın düzenlemiş; bazı tabyalar geri alınmış, bazı bölümlerde ise şiddetli muharebeler yaşanmıştır. Rus ordusu yalnızca askerî kayıplarla değil, salgın hastalıkların etkisiyle de büyük yıpranma yaşamıştır. Özellikle yaz sıcaklarının artması, temiz su kaynaklarının sınırlı olması ve kötü beslenme koşulları nedeniyle ordu içinde veba, kolera ve dizanteri yayılmış; Rus askerlerinin yaklaşık %35'i bu hastalıklara yakalanmış ve her beş askerden biri hayatını kaybetmiştir. Hayvan yemi sıkıntısı da lojistiği ciddi ölçüde sekteye uğratmıştır. Osmanlı birlikleri de benzer sorunlarla mücadele etmiştir. Zahire aracının yetersizliği, ormanlık yolların kapalı olması ve Rus baskınları sebebiyle

¹⁷ Doğanay, a.g.m., s.283.

iaşe sevkiyatı gecikmekte askerler yeterli erzak alamamaktadır. Ayrıca Osmanlı ordusu içinde haberleşme sorunları, firar vakalarının artması ve disiplinsiz başbozuk grupların varlığı savaşın seyri olumsuz etkilemiştir.¹⁸

Silistre'nin düşmesinin ardından 3. Rus Kolordusu Şumnu yakınlarına gönderildiyse de Rus komutanlığı kısa süre sonra plan değiştirerek Balkanlar'ın güneyine inmeye karar vermiştir. Böylece Şumnu'daki baskı azalırken Aydos, Yanbolu ve ardından İslimye Rusların eline geçmiştir. Bu durum Edirne'yi savunmasız bırakmış ve nihayet Rus birlikleri 19 Ağustos 1829'da Edirne önlerine ulaşmıştır. Edirne'de yeterli asker ve iaşe olmadığını düşünen Halil Paşa, çarpışmadan kaçınmış ve şehir 21-22 Ağustos'ta direniş gösterilmeden Ruslara teslim edilmiştir. Bu beklenmedik teslimiyet İstanbul'da büyük panik yaratmış; hükümet kısa sürede İstanbul'un savunması için sayım yapmış, ahali arasından asker toplamaya çalışmış ve çeşitli önlemler almıştır. Ancak Rus ordusu da salgınlar, yetersiz beslenme ve kötü iklim koşullarıyla tükenme noktasına gelmişti. Bu nedenle hem Osmanlı hem Rus tarafı savaşın bir an önce sona ermesini arzulamaya başlamış, bu süreç Edirne Antlaşması'nın imzalanmasına giden yolu açmıştır.¹⁹

Savaşın Sonuçları ve Edirne Antlaşması

1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından 14 Eylül 1829 tarihinde imzalanan Edirne Antlaşması, Osmanlı Devleti'nin askerî ve diplomatik açıdan büyük bir yenilgi yaşadığını gösteren, ağır hükümler içeren bir barış belgesidir. Savaş boyunca Rus ordusunun Balkanlar'da hızla ilerleyerek Edirne'ye kadar ulaşması üzerine Osmanlı Devleti barış istemek zorunda kalmış ve Rusya'nın şartlarını büyük ölçüde kabul etmiştir. Antlaşma, yalnızca savaşın sonuçlarını değil aynı zamanda Balkanlar, Karadeniz ve Kafkasya'daki güç dengelerini derinden etkileyen bir dönüm noktası niteliğindedir. Edirne Antlaşması'na göre Osmanlı Devleti, Rumeli'de ve Kafkasya'da önemli kayıplar yaşamıştır. Rumeli sınırı Prut Nehri'nden başlayarak Tuna boyunca Karadeniz'e ulaşacak şekilde yeniden düzenlenmiş, Tuna'daki Yılan Adaları Rusya'ya bırakılmıştır. Kafkasya'da ise Ahıska ve Ahılkelek'in Rusya'ya terk edilmesi kabul edilmiş, ayrıca Rusya'nın Erivan ve Nahçıvan'ı topraklarına katması Osmanlı tarafından resmen tanınmıştır. Balkanlardaki düzenlemeler de Osmanlı hâkimiyeti açısından ciddi sonuçlar doğurmuştur. Eflak ve Boğdan, yönetim sistemleri bakımından geniş bir özerklik kazanmış; voyvodaların yerli boyarlar tarafından seçilmesi hükme bağlanmış ve Rusya, bu iki bölgenin "refahına kefil devlet" konumuna getirilmiştir.

¹⁸ Doğanay, a.g.m., s.285.

¹⁹ Doğanay, a.g.m., s.287.

Sırbistan'a da Akkirman Antlaşması hükümleri doğrultusunda yeniden ayrıcalıklar tanınmış ve Osmanlı'nın idaresine geçmiş olan altı nahiye Sırbistan'a iade edilmiştir.²⁰ Antlaşmanın Osmanlı Devleti açısından en ağır siyasi sonuçlarından biri Yunanistan'ın bağımsızlığının resmen kabul edilmesi olmuştur. Böylece Balkanlar'daki Osmanlı hâkimiyeti ciddi biçimde zayıflamış ve bölgedeki çözülme süreci hızlanmıştır. Antlaşmanın ekonomik hükümleri de son derece ağırdır. Osmanlı Devleti, 1,5 milyon Macar altını ticaret tazminatı ve 10 milyon Macar altını savaş tazminatı olmak üzere toplam 11,5 milyon Macar altını ödemeyi kabul etmiş, tazminat tamamen karşılanıncaya kadar Eflak, Boğdan ve Silistre'nin Rus işgali altında kalmasını kabul etmek zorunda bırakılmıştır. Bu tazminat yükü, Osmanlı maliyesini çökme noktasına getirmiş, tağşişi hızlandırmış ve devleti üst tabakalardan zorunlu ianeler toplamaya mecbur etmiştir. Antlaşmanın bir diğer önemli hükmü Boğazlar rejimiyle ilgilidir. Osmanlı Devleti, Rus ticaret gemilerinin ve Osmanlı ile savaş halinde olmayan bütün devletlerin Rus limanlarına giden gemilerinin boğazlardan serbestçe geçebilmesini kabul etmiştir. Bu düzenleme, Osmanlı'nın Karadeniz üzerindeki geleneksel kapalı-deniz kontrolünü fiilen sona erdirerek Rusya'nın bölgedeki ticari ve siyasi nüfuzunu güçlendirmiştir. Edirne'de sağlanan barış yalnızca savaşın askeri sonuçlarının bir yansıması değil, aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin uluslararası arenada güç kaybettiğinin açık bir göstergesidir. Antlaşma, hem Balkanlar'da hem Kafkasya'da hem de Karadeniz'de Osmanlı hâkimiyetinin çözülme sürecini hızlandırmış; devletin dış politikada Rusya'ya bağımlılığını artırmış; mali, idari ve diplomatik açıdan ağır bir yük getirmiştir. Bu yönleriyle Edirne Antlaşması, Osmanlı tarihinin 19. yüzyıldaki en önemli dönüm noktalarından biri olarak kabul edilmektedir.²¹

Tablo 1: 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nın Analizi

Osmanlı Devleti	Rusya
Padişah: II. Mahmud	Çar: I. Nikolay
Savaşa Katılan Komutanlar: - Serasker Ağa Hüseyin Paşa - Sadrazam Selim Mehmed Paşa	Savaşa Katılan Komutanlar: - General Diebitsch (1829 seferlerinin başkomutanı) - General Wittgenstein - General Roth

²⁰ Şerafettin Turan, Edirne Antlaşması, TDV İslam Ansiklopedisi, C.10, İstanbul 1994, ss.442-443, s.443.

²¹ Turan, a.g.mad., s.443.

<ul style="list-style-type: none">- İzzet Mehmet Paşa (Varna)- Yusuf Paşa (Varna)- Halil Paşa (Edirne)- İbrahim Paşa (Vidin)	<ul style="list-style-type: none">- General Rodiger- Karadeniz Filosu Komutanları
<p>Ordu Mevcudu: Yaklaşık 180.000 (teorik)</p> <ul style="list-style-type: none">- 60.000 düzenli piyade + topçu- 13.600 süvari- 100.000 nefir-i âm ile toplanan yerel kuvvet <p>Ancak fiilî savaş gücü çok daha düşüktür; firarlar yüksektir.</p>	<p>Ordu Mevcudu: Rumeli Cephesi: 100.000 Kafkas Cephesi: 50.000</p> <ul style="list-style-type: none">- Modern topçuluğa sahip- 16 savaş gemisi, 6 fırkateyn, 7 korvet (donanma)
<p>Savaşın Sebepleri:</p> <ul style="list-style-type: none">-Balkanlardaki milliyetçi hareketlerin kontrol edilememesi- Yunan isyanının uluslararası boyut kazanması- Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması sonrası ordu zafiyeti- Navarin'de donanmanın imha edilmesi nedeniyle yalnız kalınması	<p>Savaşın Sebepleri:</p> <ul style="list-style-type: none">- Sıcak denizlere ulaşma hedefi (I. Petro vasiyeti)- Panslavizm politikası- Balkan milletlerini himaye etme söylemi- Osmanlı'nın siyasi ve askerî açıdan zayıf döneminden yararlanma
<p>Savaşta Kullanılan Taktik, Teknik ve Stratejiler:</p> <ul style="list-style-type: none">- Savunma ağırlıklı strateji- Şumnu merkezli "tahkimli savunma hattı"- Parça parça kuvvet sevki (stratejik zafiyet)- Süvariyle ani baskınlar- Kalelerde kuşatma karşıtı direniş- Lojistik eksiklikler nedeniyle stratejik bütünlük sağlanamamıştır.	<p>Savaşta Kullanılan Taktik, Teknik ve Stratejiler:</p> <ul style="list-style-type: none">- Toplu hücum (Napolyon tipi düzen)- Üstün topçu gücü ve kuşatma topları- Koordineli üçlü kol sistemi- Donanma desteği (Karadeniz filosu)- İkmal hatlarını ele geçirme stratejisi- Kaleleri düşürerek derin ilerleme

Sonuç

1828–1829 Osmanlı–Rus Savaşı, Osmanlı Devleti açısından askerî, siyasi ve ekonomik boyutlarıyla ağır sonuçlar doğuran bir çatışma olmuştur. Osmanlı ordusunun yenilenme sürecinde olması, donanmanın Navarin’de imha edilmesi, eyalet kuvvetlerinin disiplinsizliği ve lojistik yetersizlikler savaşın Osmanlı aleyhine seyretmesine neden olmuştur. Rus ordusunun Balkanlar’da hızlı ilerleyişi, Varna ve Silistre gibi önemli kalelerin düşmesi ve Edirne’nin teslim edilmesi, Osmanlı Devleti’nin savaş gücünün zayıflığını açıkça ortaya koymuştur. Edirne Antlaşması ile Osmanlı Devleti Balkanlar, Karadeniz ve Kafkasya’da önemli kayıplar vermiş; Yunanistan’ın bağımsızlığını kabul etmiş; Eflak, Boğdan ve Sırbistan’a geniş imtiyazlar tanımak zorunda kalmıştır. Ayrıca yüksek miktardaki savaş tazminatı Osmanlı maliyesini büyük bir krize sürüklemiş ve devletin mali yapısında ciddi sarsılmalara yol açmıştır. Bu savaş, Osmanlı Devleti’nin uluslararası arenada zayıflayan konumunu belirginleştirmiş; 19. yüzyılda yaşanacak diğer siyasi ve askerî gelişmelerin zeminini hazırlamıştır. Genel olarak 1828–1829 Osmanlı–Rus Savaşı, devletin merkezî yapısının, askerî teşkilatının ve dış politikasının yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koymuş; II. Mahmud döneminde modernleşme sürecinin daha da hızlanmasına yol açmıştır. Bu yönüyle savaş, Osmanlı modernleşmesinin ve 19. yüzyıl jeopolitik dengelerinin anlaşılmasında kritik bir dönüm noktasıdır.

Kaynakça

- AKBULUT, Uğur, 1828 - 1829 Osmanlı - Rus Savaşında Trabzon Ve Çevresi Askerinin Rolü, T.C. Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, C.1, 2001, ss.349-358.
- DOĞANAY, Pınar, Şumnu Kalesi’nde Direniş: 1828-1829 Osmanlı Rus Harbi, Karadeniz İncelemeleri Dergisi, S.38, 2025, ss.269-294.
- KARA, Adem, 1828-29 Osmanlı Rus Savaşı ve Anadolu’da Alınan Tedbirler, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.8, s.14, 2005, ss.115-131.
- Komisyon, “ 1828-1829 Osmanlı-Rus Harbi Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1793-1908)”, T.C. Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Harp Tarihi Yayınları, C.3, 1978 Ankara.
- TURAN, Şerafettin, Edirne Antlaşması, TDV İslam Ansiklopedisi, C.10, İstanbul 1994, ss.442-443.